

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolor i kommuner
med låg utbildningsnivå vid Fränstaskolan i
Ånge kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19–20 § skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning avseende med vilken kvalitet Fränstaskolan arbetar för att genom undervisning och studie- och yrkesvägledning stärka elevernas tillit till den egna förmågan, ge dem möjlighet till utveckling och en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Granskningen omfattar åkurserna 7–9 vid den aktuella skolan.

Skolinspektionen gör bedömningar i förhållande till de kvalitetskriterier som myndigheten satt upp inom det granskade området. Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, utifrån om kvalitetskriterierna uppfylls i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen i normalfallet att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. Skolinspektionen begär därefter en skriftlig redovisning av huvudmannen som visar vilka förbättringsåtgärder skolan vidtagit. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolor i kommuner med låg utbildningsnivå \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/om-skolinspektionen/utredningar/utredning-2019-2020-skolinspektionens-granskning-av-franstaskolan).

Beslut:

Skolinspektionens bedömningar

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Fränstaskolan i följande utsträckning:

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som *i flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i hög utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att lärarna *i flera delar* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skolinspektionen bedömer att rektorn *i flera delar* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande delar:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever ges lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Lärarna behöver även se till att undervisningen utformas utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera.
- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta behöver lärarna framhålla skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter och i högre utsträckning koppla samman skolämnena med vägledning. Lärarna behöver även visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, samt visa på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher.
- Rektorn behöver tydligare förmedla betydelsen av att personalen ger eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. I detta arbete behöver rektorn se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund samt ge dem goda förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Vidare behöver rektorn tydligare förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen. Rektorn behöver ge lärarna och studie- och yrkesvägledaren förutsättningar för detta arbete och se till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 20 november 2023** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade

utvecklingsområdena och resultatet av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr SI 2022:583) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Bedömningsområde 1: En undervisning som präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Lärarna utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera. Lärarna utformar undervisningen så att alla elever, utifrån deras kunskapsmässiga nivåer, stimuleras och utmanas att nå så långt som möjligt. Vid behov samverkar lärarna och elevhälsan för att möta och stimulera eleverna utifrån deras kunskapsmässiga nivåer.
- Lärarna stärker elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar. Lärarna ger kontinuerlig återkoppling till eleverna om hur de ligger till just nu och om hur de kan arbeta för att utvecklas ännu mer. Lärarna ser till att eleverna får uppleva att de gör framsteg och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna utformar en undervisning som i *flera delar* präglas av tillit till elevernas förmåga och stimulerar dem att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna utformar en undervisning som till viss del ger eleverna stimulans utifrån de olika kunskapsmässiga nivåer de befinner sig på. Vissa lärare utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga och visar att de har höga förväntningar på eleverna. Det framkommer dock att det varierar mellan olika ämnen i vilken omfattning och hur lärarna i

utformningen av undervisningen visar att de har höga förväntningar på eleverna. Av granskningen framgår vidare att alla elever inte får det lärarstöd och den stimulans de behöver i undervisningen för att utvecklas så långt som möjligt. Vidare framkommer att lärarna får stöd av elevhälsan i arbetet med att stimulera eleverna, men det gäller främst elever som riskerar att inte nå betyget E och i mindre omfattning elever som kommit längre i sin kunskapsutveckling.

Vidare visar granskningen att lärarna ger eleverna uppmuntran och återkoppling i sitt lärande för att de ska utvecklas så långt som möjligt. Lärarna arbetar för att stärka elevernas tillit till den egna förmågan genom att ge dem uppmuntran och bekräftelse för deras ansträngningar. I några ämnen får eleverna träning i att själva reflektera över sitt lärande. Granskningen visar också att eleverna får kontinuerlig återkoppling om hur de ligger till och vad de behöver arbeta med för att utvecklas ännu mer.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Det finns skillnader i lärarnas förväntningar på eleverna

Granskningen visar att vissa lärare utformar undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga. Enligt eleverna sporrar många lärare eleverna och säger att eleverna kan mer än de tror, eller tydliggör för eleverna att det alltid finns ett sätt att komma vidare. Dessa lärare väcker elevernas engagemang och intresse, enligt eleverna. Någon lärare brukar dock säga att hen inte kan förklara så att eleverna förstår, eller att hen löser uppgifter åt eleverna när de inte förstår. Eleverna uppger vidare att de vid dessa tillfällen tappar engagemanget och inte lär sig hur de själva ska lösa uppgifterna. Några lärare uppger att de lägger undervisningen på en "basnivå", som ligger under nivån på andra skolor och sedan anpassar för de elever som har kommit längre i sin kunskapsutveckling. Detta gäller främst de teoretiska ämnena. Lärarna uppger att de upplever att eleverna presterar bättre i de praktiska ämnena. Vissa lärare uppger vidare att det finns elevgrupper där lärare säger att de får vara nöjda om eleverna når betyget E. Om lärarna har högre förväntningar än att eleverna ska nå betyget E så kan eleverna inte ta till sig undervisningen, säger de. Andra lärare uppger att förväntningarna på denna skola är minst lika höga som på andra skolor. Rektorn konstaterar att det tyvärr inte är så hög status bland eleverna att ha höga betyg och att det kan vara så att lärare anpassar sig efter elevens ambitionsnivå att inte nå högre betyg än E snarare än att ställa krav och ha höga förväntningar på eleverna. Lärare och elever är dock överens om att lärarnas förväntningar på elevernas förmåga inte påverkas av kön och kulturell bakgrund.

Alla elever ges inte stimulans och utmaningar i undervisningen

Granskningen visar att inte alla lärare utformar en undervisning där eleverna stimuleras och utmanas utifrån sin nivå. Vissa lärare ger heller inte aktivt lärarstöd till de elever som behöver utmanas. De intervjuade lärarna och eleverna uppger att många lärare varierar undervisningen på något sätt, i syfte att den ska möta alla elever. Exempelvis utformar vissa lärare egna uppgifter på olika nivåer, tar stöd av nivåindelning i de läromedel som finns, grupperar elever utifrån intresse och ambition, utformar gruppuppgifter "utan tak" och använder utmanande extrauppgifter. Eleverna beskriver att vissa lärare är väldigt lyhörda för vad eleverna förstått och anpassar den fortsatta undervisningen efter det. Eleverna uppger dock att lärare i vissa ämnen i sin undervisning inte tar hänsyn till vad eleverna förstår och att en del lärare dessutom blir arga när eleverna påpekar att de inte hänger med. I vissa ämnen får eleverna jobba med uppgifter från andra ämnen, när de är klara med sina uppgifter. Andra elever berättar om att de fått sitta av tid i väntan på ett kommande prov, utan att ytterligare uppgifter funnits att göra.

Vidare framkommer i granskningen att lärarnas samverkan med skolans elevhälsa främst sker kring elever som riskerar att inte nå betyget E och i mindre omfattning kring de elever som kommit längre i sin utveckling. I intervjuer med lärare och skolans specialpedagog framkommer att dessa samverkar kring elever som riskerar att inte nå betyget E. Skolans rektor uppger att skolans elevhälsa aldrig fått uppdraget att stödja lärarna i arbetet med de elever som har behov av fortsatt stimulans och utmaningar för att nå längre, utan uppger att resurserna behövs för att få så många elever som möjligt att nå minst betyget E.

Lärarna är generösa med beröm som handlar om de framsteg som eleverna gjort

Granskningen visar att lärarna ger eleverna uppmuntran och bekräftelse för sina ansträngningar samt uppmärksammar eleverna på de framsteg de gör. Såväl eleverna som lärarna berättar att eleverna får beröm både löpande i undervisningen och exempelvis efter prov eller inlämningsuppgifter. Detta både individuellt och gruppvis. Någon elev berättar om att lärare ibland tar kontakt med elever specifikt för att uttrycka sin glädje över att eleven klarat av en viss uppgift. Lärarna uppger att de ibland kontakter vårdnadshavarna när någon elev presterat högre än de brukar, vilket brukar vara uppskattat både av eleverna och vårdnadshavarna.

Granskningen visar vidare att eleverna i några ämnen får träning i att själva reflektera över sitt lärande. Elever och lärare uppger att elever exempelvis i ämnena kemi, slöjd samt hem- och konsumentkunskap får redogöra för vad de gjort och utvärdera hur det gick. I exempelvis svenska, samhällsorienterande ämnen och engelska får eleverna beskriva hur de upplever att de lär sig bäst, enligt lärarna. I biologi får eleverna göra så kallade "exit tickets", enligt en lärare.

Lärarna ger eleverna en kontinuerlig återkoppling

Granskningen visar att lärarna ger återkoppling till eleverna om hur de ligger till och hur eleverna kan arbeta för att utvecklas ännu mer. De anpassar även återkopplingen utifrån elevernas behov och kunskapsnivåer. Såväl elever som lärare berättar att lärarna ger både muntlig och skriftlig återkoppling till eleverna, såväl individuellt som i grupp. Återkopplingen är främst framåtsyftande enligt intervjuade elever och lärare, men innehåller även information om hur eleverna ligger till i relation till betygskriterierna, enligt eleverna. Dessutom bokar lärarna in extra samtal med enskilda elever för att ge mer återkoppling, om det är något som fungerar sämre under en tid. Vissa lärare har extra samtal med samtliga elever. Lärarna för även spontana återkopplingsamtal med eleverna, i anslutning till undervisningen. Lärare uppger att de elever som har störst behov av stöd prioriteras för samtal och att formen för återkoppling styrs av vad som passar eleverna. Vissa elever får stöd i form av extra anpassning som innebär att lärarna ger återkoppling på ett visst sätt, enligt den intervjuade specialpedagogen.

Granskningen visar vidare att lärarna på olika sätt säkerställer att eleverna förstår och använder den återkoppling de får. De intervjuade lärarna uppger att de kontrollerar att eleverna förstått återkopplingen. Det sker ofta genom en kombination av att de dels ser hur eleverna arbetar vidare och dels att de ställer kontrollfrågor till eleverna baserat på den feedback de fått och lyssnar på elevernas svar. Vid intervju med eleverna framkommer att eleverna upplever att den feedback de får är tydlig och hjälper dem att komma vidare i sitt lärande. Eleverna säger även att de ställer följdfrågor om de inte förstår den återkoppling de får.

Bedömningsområde 2: Förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterier:

- Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext¹ kan prägla skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete. Rektorn agerar vid behov för att förändra en låg förväntansbild. Rektorn försäkras sig om att skolans personal

¹ Det omgivande samhället.

förmedlar tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.

- Rektorn ser till att det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling. Efter uppföljningar av elevresultat och skolans arbetsprocesser vidtar rektor vid behov åtgärder för att alla elever ska ges möjlighet att nå så långt som möjligt. Rektorn förmedlar att det är skolans ansvar att se till att eleverna ges förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *hög utsträckning* skapar förutsättningar för en undervisning som förmedlar tillit till elevernas förmåga och ger dem möjlighet att utvecklas så långt som möjligt.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn i stora delar verkar för att skapa engagemang för skolarbetet hos personal, vårdnadshavare och elever. Rektorn har god kännedom om skolans lokala kontext och hur den påverkar skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas inställning till skolarbetet. Rektorn arbetar också för att motverka en låg förväntansbild hos vårdnadshavarna genom ett förtroendefullt samarbete med hemmen. Rektorn verkar till viss del för att personalen ska förmedla tillit till elevernas förmåga i syfte att stärka elevernas engagemang för skolarbetet.

Granskningen visar vidare att rektorn i huvudsak skapar förutsättningar för en undervisning som ger eleverna möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Rektorn bedriver ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling där hen involverar skolpersonalen i uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling. Rektorn följer upp skolans arbetsprocesser, elevernas kunskapsresultat och efterfrågar elevernas upplevelser av undervisningen. Rektorn analyserar elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser för att ta fram underlag för att utveckla undervisningen. Utifrån det som framkommer i analysen vidtar rektorn vissa utvecklingsåtgärder som gynnar undervisningen.

Rektorn behöver dock i större utsträckning försäkra sig om att skolans personal förmedlar tillit till elevernas förmåga och se till att skolans utvecklingsarbete tydligare verkar för att stärka elevernas motivation och engagemang för skolarbetet.

Motivering

Rektorn är väl insatt i hur skolans lokala kontext kan prägla inställningen till skolarbetet

Granskningen visar att rektorn skapar sig en bild av om det finns faktorer som skulle kunna påverka skolpersonalens, vårdnadshavarnas och elevernas förväntningar och inställning till skolarbete negativt. Rektorn uppger att en hög andel av kommuninvånarna har låg utbildningsnivå och att arbetslösheten är låg. Skolan ligger i en småföretagarbygd där invånarna, enligt rektorn generellt inte oroar sig för framtiden. Rektorn uppger att de flesta av vårdnadshavarna har en gymnasieutbildning som högsta utbildningsnivå. Det är inte hög status bland eleverna att ha höga betyg enligt rektorn, vilket även bekräftas av intervjuade lärare. Enligt intervjuade lärare så stämmer det att rektorn har en god bild av hur situationen på skolan och orten ser ut och vilka förutsättningar skolan har att jobba med.

Granskningen visar även att rektorn är medveten om att det finns en osäkerhet kring skola och utbildning hos vårdnadshavarna, exempelvis kring nyttan av vidare studier, vilket kan påverka samarbetet mellan vårdnadshavare och skola. Rektorn uppger att det finns en uppfattning bland vårdnadshavare och elever att det går bra att få ett arbete utan högre utbildning. Enligt rektorn finns det även ett ganska lågt intresse för elevernas skolarbete bland vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna frågar sällan efter hur det går för sina barn i skolan. De gånger vårdnadshavarna tar kontakt med skolan är de snarare intresserade kring enskilda ordningsfrågor. Intervjuade lärare uppger att föräldrar tar kontakt i ett sent skede om de märker att en elev har svårigheter i skolan. Vissa vårdnadshavare säger till sina barn att det viktigaste är att de når lägst betyget E i svenska, matematik och engelska.

Granskningen visar vidare att rektorn är uppmärksam på vilka förväntningar personalen har på eleverna och den lokala skolans betydelse. Rektorn uppger att lärarna på skolan är bra på att få elever att nå betyget E, men inte lika bra på att få eleverna att nå ännu längre. Det som styr lärarnas förväntningar, enligt rektorn, handlar till viss del om hur elever tidigare presterat och att vissa lärare anpassar sig efter elevernas ambitionsnivå istället för att försöka uppmuntra eleverna att sikta högre. Enligt rektorn behöver skolan höja sina förväntningar på eleverna.

Granskningen visar även att rektorn är uppmärksam på om det på skolan generellt eller i vissa grupperingar av elever finns tecken på att elevernas inställning och engagemang för skolarbetet påverkas negativt av en så kallad kamrateffekt. Rektorn uppger att flickorna generellt jobbar på och har ett högt engagemang, vilket innebär att pedagogerna ibland till och med får bromsa dem. Samtidigt finns det elever som har svårt att bli motiverade, det gäller främst pojkar. Enligt rektorn är dessa elever mer intresserade av saker utanför skolan och har målet att hitta ett praktiskt arbete, exempelvis inom verkstadsindustrin eller att köra skogsmaskin. I

intervju bekräftar några lärare rektorns beskrivning och konstaterar att eleverna påverkar varandra. Enligt lärarna finns det en norm bland killar som innebär att de försöker nå betyget E utan att anstränga sig.

Rektorn arbetar för att motverka en låg förväntansbild och verkar till viss del för att personalen ska förmedla tillit till elevernas förmåga

Granskningen visar att rektorn till viss del förmedlar till skolpersonalen att deras bemötande och förväntningar har betydelse för elevernas engagemang och inställning till skolarbetet. Rektorn berättar att hen bland annat vid skolans gemensamma veckovisa kollegiala möten talar med lärarna om vilka förväntningar de ska ha på eleverna. Vid dessa möten ligger ett stort fokus på undervisningen. Rektorn följer upp hur lärarna arbetar med elevernas motivation genom lektionsbesök och på medarbetarsamtal.

Granskningen visar vidare att rektorn verkar för ett förtroendefullt samarbete mellan skolan och hemmen för att påverka inställningen till skolarbete. Rektorn berättar att skolan numera genomför föräldramöten på ett nytt sätt i syfte att bidra till dialog. Skolan önskar komma bort ifrån rena informationsmöten, till att istället ha samtal med vårdnadshavarna om exempelvis studiero. Vårdnadshavarna får även en folder med information om vilka regler som gäller i skolan och vilka förväntningar de kan ha på skolan och vice versa. Grupper av vårdnadshavare har också besökt skolan på dagtid. Lärare berättar vid intervju att skolan har anställt två heltidsmentorerna som har löpande kontakt med vårdnadshavarna i alla klasser. De organiserar föräldramöten där de bjuder in vårdnadshavarna till eleverna i de enskilda klasserna och genomför vid behov även möten för mindre grupper av vårdnadshavare.

Det finns ett skolgemensamt utvecklingsarbete kring elevernas kunskapsutveckling

Granskningen visar att rektorn involverar lärarna och övrig personal i uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling. Rektorn uppger att personalen diskuterar och analyserar elevernas kunskapsresultat och skolans arbetsprocesser tillsammans. Fokus för samtalen och analyserna är bland annat elevernas kunskapsresultat och frånvaro. Samtalen sker oftast vid skolans veckovisa kollegiala möten samt vid läsårets slut. Intervjuade lärare berättar att kollegiet gör löpande analyser under läsåret med fokus på att finna lösningar för enskilda elever samt för olika grupper och klasser.

Rektorn följer upp elevernas resultat och skolans arbetsprocesser

Granskningen visar att rektorn följer upp hur elevernas kunskapsresultat ser ut på grupp-, klass- och skolnivå för att ta fram underlag för att utveckla undervisningen. Av intervju med rektorn, lärarna samt av skolans dokumenterade kvalitetsarbete, framgår att rektorn följer upp elevernas kunskapsresultat i form av exempelvis elevernas måluppfyllelse i svenska, engelska och matematik, genomsnittlig

betygspoäng i respektive ämne, genomsnittligt meritvärde över tid uppdelat per kön och sammantaget, andelen elever som nått de betygskriterier som minst ska uppfyllas i alla ämnen, behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram samt resultaten på nationella prov i förhållande till satta betyg.

Granskningen visar även att rektorn följer upp några av skolans arbetsprocesser och hur de inverkar på elevernas möjligheter att nå så långt som möjligt. Enligt rektorn så följer skolan särskilt upp och analyserar hur arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd fungerar samt de områden som särskilt prioriterats vid skolans tidigare kvalitetsarbete. Under innevarande läsår handlar det om insatser i ämnet engelska, medan det tidigare handlat om utveckling inom ämnet matematik. Syftet är att följa upp hur dessa insatser fungerar, respektive vad som behöver justeras.

Granskningen visar vidare att rektorn efterfrågar elevernas synpunkter och upplevelser av undervisningen. Enligt intervjuade elever så efterfrågar heltidsmentorerna elevernas upplevelser av undervisningen varje vecka. Mentorerna för vidare de frågor som eleverna lyfter till elevrådet och till rektorn. Rektorn bekräftar att hen tar del av de åsikter som eleverna framfört vid elevråd, klassråd och i samtal med mentorerna. Rektorn berättar att hen även har fokusgrupper kring olika frågor med elever i årskurserna 8 och 9.

Skolans analyser leder i huvudsak till åtgärder för att utveckla undervisningen

Granskningen visar att i analysen av elevernas kunskapsresultat söker rektorn tillsammans med personalen förklaringar till kunskapsresultaten i faktorer som skolan kan påverka. Vidare vidtar rektorn vissa åtgärder för att utveckla undervisningen. Skolan uppger i sin dokumenterade betygsanalys för vårterminen 2022 att en tydlig utmaning är de mer teoretiska samhälls- och naturorienterade ämnena, där många elever har svårt att läsa in mycket faktatext samt analysera och reflektera. För att möta detta ska skolan bland annat fortsätta sitt arbete med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Enligt betygsanalysen är även matematiken svår för eleverna. Detta ska skolan möta med ökade personella resurser i alla klasser, vilket exempelvis ska ge möjlighet att dela upp eleverna i mindre grupper. Rektorn uppger att de gemensamma analyserna även lett fram till slutsatsen att undervisningen på skolan behöver innehålla fler utmaningar för eleverna, för att den ska kunna leda fram till högre betyg. I dag ser undervisningen olika ut i olika ämnen, vilket leder till att elever lyckas väl i vissa ämnen, men mindre väl i andra. Intervjuade lärare och skolans specialpedagog uppger att den största utmaningen handlar om elevernas motivation och att många elever inte ser varför skolan är viktig. Rektorn anger bland annat att skolans ämnesövergripande arbetssätt syftar till att väcka elevernas intresse och motivation. Skolan försöker även få in företag från orten att tala om vikten av utbildning och vilka förväntningar som kommer finnas på eleverna när de kommer ut i arbetslivet, syftande till att motivera eleverna för skolarbetet. Enligt intervjuade lärare så har rektorn

uppmanat lärarna att fortbilda sig vad gäller hur de kan arbeta med elevernas motivation. Ett antal lärare efterlyser trots det ett tydligare uppdrag från rektorn om hur de ska jobba med att få eleverna mer motiverade till skolarbetet och i undervisningen.

Bedömningsområde 3: Inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning inslag som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval integreras i undervisningen. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Lärarna förmedlar en positiv syn på skolarbete och betydelsen av skolarbete för elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i undervisningen och bidrar därigenom till att synliggöra faktorer² som kan påverka studie- och yrkesval. Lärarna visar i undervisningen upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i *flera delar* integrerar inslag i undervisningen som syftar till att vidga elevernas perspektiv på möjliga studie- och yrkesval.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna till viss del förmedlar en positiv syn på skolarbete genom att framhålla betydelsen av skolarbete i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna kopplar i viss utsträckning samman undervisningen i skolämnena med vägledning inför elevernas framtida studie- och yrkesval. Vidare framkommer att lärarna endast undantagsvis problematiserar och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna visar heller inte på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher, men ger i några fall eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

² Såsom socioekonomisk bakgrund, kön och kulturell bakgrund.

Motivering

Lärarna arbetar till viss del för att skapa en positiv syn på skolarbete genom att framhålla betydelsen av skolarbete i relation till framtida studie- och yrkesval

Granskningen visar att lärarna i viss utsträckning kopplar samman undervisningen i skolämnen med vägledning inför elevens framtida studie- och yrkesval. Lärarna ger vid intervjuer exempel på hur arbetar för att ge eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla en förståelse för hur kunskaper i det aktuella ämnet kan ha betydelse för deras framtida studie- och arbetsliv. Lärarna uppger att eleverna regelbundet frågar om varför de ska arbeta med alla ämnen och att lärarna då svarar eleverna. Ofta handlar lärarnas förklaringar om uppgifter i vardagslivet som eleverna behöver kunna lösa. Läraren som undervisar i matematik uppger exempelvis att eleverna behöver kunna räkna om de ska köpa en bostad i framtiden. I svenska och engelska är det också ganska enkelt att motivera ämnena, enligt lärarna, eftersom kunskaperna behövs i alla yrken och hela livet. Enligt en lärare är det i anslutning till valen enkelt att visa på hur kunskaper i samhällskunskap kan ha betydelse för elevernas framtid. Läraren uppger att det är svårare att lyfta fram betydelsen av kunskaper i religion, men berättar att denne brukar resonera om att vi lever i ett mångkulturellt samhälle och att vi behöver förstå varandra. Läraren som undervisar i kemi brukar motivera ämnet genom att försöka få eleverna att förstå att vi behöver veta hur miljön och vi människor fungerar. Intervjuade elever uppger dock att de inte uppfattar att lärarna förklarar hur kunskaper i olika ämnen kan ha betydelse för dem i framtiden, i studier eller arbeten, utan endast att de är en del av skolan. Eleverna uppger dock att de själva räknat ut varför de exempelvis behöver kunna läsa, räkna procent och snickra. Det är dock mer oklart för dem varför de exempelvis behöver kunna olika matematiska formler. Någon elev refererar till att hans föräldrar ibland säger att mycket av det de lärde sig i skolan har de inte haft någon nytta av.

Granskningen visar vidare att lärarna ibland visar på skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter. Intervjuade lärare berättar att de samtalar individuellt med eleverna vid olika tillfällen, för att få klart för sig vilka planer och ambitioner eleverna har, samt för att om möjligt motivera dessa att sikta högre. Vissa lärare anger även att de väver in samtal om framtiden, i de resonemang om skälet till att man läser olika ämnen som de för löpande i undervisningen. Lärarna får då veta hur elevernas planer förändras och får möjlighet att motivera dem mer individuellt. Detta sker dock inte systematiserat, utan det händer mer i stunden i vissa undervisningsämnen. Vid intervju med eleverna framgår att eleverna i årskurs 9 upplever att lärarna intresserar sig för deras framtidsplaner, medan eleverna i årskurs 8 säger att de inte fått några frågor om detta och att de inte har fått fundera på sina framtidsplaner i samband med undervisningen.

Lärarna synliggör sällan faktorer som kan påverka elevernas studie- och yrkesval eller visar upp en bred vy av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att lärarna sällan problematiserar och i låg utsträckning visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Eleverna uppger att de inte kommer ihåg att de talat om vilka yrken män och kvinnor generellt arbetar inom, eller varför det är så, förutom att eleverna i årskurs 9 vid ett tillfälle arbetat med ett gammalt nationellt prov med detta tema. Eleverna uppger att de inte heller träffat eller läst om någon person som gjort yrkesval som bryter mot det som är traditionellt eller vanligt. Intervjuade lärare nämner det nationella provet som eleverna beskriver. Utöver detta så beskriver lärarna att elevernas uppfattningar om vad de kan tänkas arbeta med eller studera i framtiden främst ska utvecklas via skolans generella insatser, men att det inte finns några specifika insatser för att exempelvis bryta könsnormer.

Granskningen visar vidare lärarna i begränsad utsträckning visar på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher. Intervjuade elever uppger att de inte kommer ihåg att de får fundera kring sina studie- och yrkesval i samband med undervisningen. Några elever har dock fått träffa studie- och yrkesvägledaren individuellt utanför undervisningen. Såväl lärare som studie- och yrkesvägledaren uppger att eleverna ska få träffa representanter för olika företag på lektionstid inom kort, i samband med skolans temavecka. Representanterna är verksamma inom branscher som fordon och ekonomi, samt där ingenjörer och elektriker verkar. Enligt företrädare för elevhälsan är syftet med temaveckan att motivera och skapa engagemang bland eleverna.

Granskningen visar att lärarna i några fall ger eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val. I ämnet samhällskunskap får eleverna möjlighet att arbeta med ett case som handlar om en ung persons valmöjligheter som innefattar arbete, boende och relationer. Eleverna får diskutera hur personen bör välja och diskutera fördelar respektive nackdelar med de olika valalternativen. Lärarna uppger även att eleverna brukar få resonera om sina upplevelser från den praktiska arbetslivsorienteringen (prao) inom ramen för undervisningen i svenska.

Bedömningsområde 4: Förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval. Skolinspektionen utgår i sin bedömning från följande kvalitetskriterium:

- Rektorn förmedlar betydelsen av att elever får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval, till såväl studie- och yrkesvägledaren som till lärarna. Rektorn ger förutsättningar för en vägledning som är integrerad i undervisningen och som vidgar elevers perspektiv.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i *flera delar* skapar förutsättningar för ett arbete som syftar till att vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval.

Skolinspektionens granskning visar att rektorn endast i viss utsträckning förmedlar betydelsen av att eleverna får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar inte tillräckligt tydligt till skolans personal att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn ser inte heller till att studie- och yrkesvägledningen tydligt verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn organiserar dock studie- och yrkesvägledningen så att eleverna till viss del får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet.

Vidare visar granskningen att rektorn inte tydligt förmedlar till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen eller försäkras sig inte om att de gör detta. Rektorn ger inte heller lärarna och studie- och yrkesvägledaren goda förutsättningar att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv, eller ser till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Motiveringen till utvecklingsområdet och rekommendationer för fortsatt arbete redogörs för under rubriken *Identifierade utvecklingsområden* nedan.

Motivering

Rektorn förmedlar endast i viss utsträckning betydelsen av att eleverna får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval

Granskningen visar att rektorn inte tydligt förmedlar till skolans personal att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn uppger att studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse har varit ett nedprioriterat område under ett tag, men att skolan nu identifierat detta som ett utvecklingsområde. Det pågår diskussioner med personalen om hur skolan ska utveckla detta arbete. Rektorn uppger att hen förmedlat till lärarna att det är viktigt att de talar om framtiden

med eleverna och att de lägger in moment i undervisningen som handlar om detta samt uppmanat lärarna att bjuda in företag och arbetsgivare till skolan. Rektorn uppger att den kommunala planen för studie- och yrkesvägledning inte används som ett stöd i skolans arbete. Lärarna uppger att skolan är bra på att genomföra enstaka vägledningsinsatser, men mindre bra på det kontinuerliga arbetet med studie- och yrkesvägledning. Lärarna uppger vidare att rektorn är öppen för samarbete med externa aktörer.

Granskningen visar vidare att rektorn inte ser till att studie- och yrkesvägledningen tydligt verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Enligt studie- och yrkesvägledaren så innebär pandemin att arbetet för att eleverna ska få träffa företrädare för branscher och yrken på ett allsidigt sätt stannade upp. Arbetet har ännu inte kommit igång riktigt. Såväl lärare som studie- och yrkesvägledaren uppger att eleverna ska få träffa företag på lektionstid inom kort, i samband med skolans temavecka, med syftet att motivera och skapa engagemang bland eleverna för skolarbetet. Rektorn och de intervjuade lärarna berättar att många på orten arbetar inom industri, egenföretagande, lant- och skogsbruk. Studie- och yrkesvägledaren uppger att det kan vara svårt att resonera med eleverna i grupp om att de inte bara ska välja traditionella yrken, men att hen uppmanar eleverna att välja andra branscher än där vårdnadshavarna arbetar i samband med prao och att hen ofta för individuella samtal med eleverna om att de ska välja utbildning efter intresse och inte efter tradition.

Granskningen visar att rektorn till viss del organiserar studie- och yrkesvägledningen så att eleverna får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet. Intervjuade elever uppger att de fått information av företrädare för några av de populäraste gymnasieprogrammen, på plats på skolan. Exempelvis företrädare för fordons- och transportprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet samt naturbruksprogrammet. De har även fått information från elever som redan går på ett par av de högskoleförberedande programmen. Enligt eleverna och skolans studie- och yrkesvägledare har eleverna besökt kommunens egen gymnasieskola där de träffat företrädare för ett antal gymnasieprogram. Eleverna kan även på eget initiativ besöka ytterligare skolor, enligt skolans studie- och yrkesvägledare. Vidare uppger eleverna att de träffat ett par yrkesverksamma personer som besökt skolan, en författare och en brandman.

Rektorn ger vissa förutsättningar för en integrerad studie- och yrkesvägledning i undervisningen

Granskningen visar att rektorn inte tydligt förmedlar att lärarna ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen eller försäkras sig om att lärarna gör detta. Av intervju med lärarna och rektorn framgår att rektorn inte

specifikt förmedlat att lärarna förväntas arbeta med vägledning i sin ämnesundervisning.

Granskningen visar att rektorn ger lärarna och studie- och yrkesvägledaren begränsade förutsättningar att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv. Intervjuade lärare uppger att de får tid av rektorn för att planera och genomföra temadagar och företagsbesök. Intervjuade lärare uppger dock att det inte funnits någon arbetsfördelning som tydliggör vilka arbetsuppgifter som ligger på respektive yrkesgrupp, att det inte funnits någon studie- och yrkesvägledare på plats på skolan under en tid samt att det saknas mötesforum för möten mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren. Skolans studie- och yrkesvägledare uppger att denne inte bjuds in till lärarnas olika möten och att det finns en uppfattning på skolan om att vägledning tar tid från ämnesundervisningen, vilket gör att lärarna inte så gärna släpper in studie- och yrkesvägledaren på lektionstid. Lärarna uttrycker också att studie- och yrkesvägledning konkurrerar med annat i ämnesundervisningen. Skolans rektor bekräftar att det inte funnits någon studie- och yrkesvägledare på plats av olika skäl, och att det inte finns några organiserade möten för samverkan mellan studie- och yrkesvägledaren och lärarna. Rektorns bedömning är att lärarna samt studie- och yrkesvägledaren har den kompetens som krävs. Detta har rektorn kommit fram till genom enskilda samtal med personalen, lektionsbesök och deltagande på olika möten. Dock framkommer det att det varierar huruvida lärarna anser att de har den kompetens som krävs, exempelvis vad gäller att kunna svara på elevernas frågor kring olika gymnasieprogram.

Granskningen visar att rektorn inte heller ser till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Intervjuade lärare uppger att deras samverkan med studie- och yrkesvägledaren är begränsad. Någon lärare uppger att studie- och yrkesvägledaren nyligen skickade skriftliga tips till lärarna i samhällsorienterande ämnen om hur de kan implementera studie- och yrkesvägledning i undervisningen. I övrigt uppger intervjuade lärare att samverkan med studie- och yrkesvägledaren inte förekommer. Studie- och yrkesvägledaren uppger också att hen främst samverkar med skolans heltidsmentorerna, genom att exempelvis förmedla länkar till bokning av arbetsmarknadskunskap och information om studie- och yrkesvägledning på Skolverkets webbplats. Rektorn uppger att studie- och yrkesvägledaren tidigare har arbetat med att stödja lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen samt att det fortfarande ingår i hans arbetsbeskrivning, men att ingen vägledare funnits på plats på skolan en tid.

Identifierade utvecklingsområden

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla sin undervisning så att alla elever ges lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sina kunskapsmässiga nivåer. Lärarna behöver även se till att undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna utformar en undervisning som till viss del ger eleverna stimulans utifrån de olika kunskapsmässiga nivåer de befinner sig på. Det framkommer att det varierar mellan olika ämnen i vilken omfattning och hur lärarna i utformningen av undervisningen visar att de har höga förväntningar på eleverna. Av granskningen framgår vidare att alla elever inte får det lärarstöd och den stimulans de behöver i undervisningen för att utvecklas så långt som möjligt. Vidare framkommer i granskningen att lärarnas samverkan med skolans elevhälsa främst sker kring elever som riskerar att inte nå minst betyget E, samverkan omfattar inte de elever som kommit längre i sin utveckling.

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.³

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.⁴ Även elever som lätt når de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.⁵ Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

³ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

⁴ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

⁵ 3 kap. 2 § skollagen.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.⁶ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.⁷ Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.⁸ Läraren ska vidare ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.⁹

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att utforma undervisningen så att alla elever ges lärarstöd samt stimulans och utmaningar utifrån sin nivå. I detta arbete behöver vissa lärare i högre grad ta hänsyn till elevernas behov av stimulans och utmaningar. Det kan exempelvis handla om att tillhandahålla mer avancerade uppgifter när de når en viss nivå eller blir klara med vissa uppgifter. Lärarna kan även utveckla uppgifter som ger möjlighet till såväl breddning som fördjupning och låta eleverna samtala om frågor vars syfte är att bidra till reflektion och problematisering, både ämnesmässigt och tankemässigt. I detta arbete bör elevhälsans kompetens användas som en resurs. Vidare behöver lärarna utforma undervisningen utifrån en hög tillit till elevernas förmåga att prestera och visa att de har höga förväntningar på eleverna.

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom de områden som granskats bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Lärarna behöver utveckla arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. I detta behöver lärarna framhålla skolarbetets betydelse för elevernas framtidsutsikter och i högre utsträckning koppla samman skolämnena med vägledning. Lärarna behöver även visa på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval, samt visa på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher.
- Rektorn behöver tydligare förmedla betydelsen av att personalen ger eleverna en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. I detta arbete behöver rektorn se till att skolans studie- och yrkesvägledning verkar för

⁶ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

⁷ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁸ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

⁹ Ibid.

att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund samt ge dem goda förutsättningar att göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Vidare behöver rektorn tydligare förmedla till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen. Rektorn behöver ge lärarna och studie- och yrkesvägledaren förutsättningar för detta arbete och se till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna.

Skolinspektionens granskning visar att lärarna till viss del förmedlar en positiv syn på skolarbete genom att framhålla betydelsen av skolarbete i relation till elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna kopplar i viss utsträckning samman undervisningen i skolämnena med vägledning inför elevernas framtida studie- och yrkesval. Vidare framkommer att lärarna bara undantagsvis problematiserar och visar på alternativ till traditionella föreställningar om kön, social och kulturell bakgrund som kan begränsa elevernas framtida studie- och yrkesval. Lärarna visar heller inte på en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher, men ger i några fall eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla förmågan att göra medvetna och välinformerade val.

Granskning visar vidare att rektorn endast i viss utsträckning förmedlar betydelsen av att eleverna får en bred bild av möjliga studie- och yrkesval. Rektorn förmedlar inte tillräckligt tydligt till skolans personal att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn ser inte heller till att studie- och yrkesvägledningen tydligt verkar för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn organiserar dock studie- och yrkesvägledningen så att eleverna till viss del får möjlighet att möta en variation av olika företrädare för arbetslivet och utbildningsväsendet.

Vidare visar granskningen att rektorn inte tydligt förmedlar till lärarna att de ska integrera studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen och försäkrar sig inte om att de gör detta. Rektorn ger inte heller lärarna och studie- och yrkesvägledaren goda förutsättningar att bedriva en integrerad studie- och yrkesvägledning som bidrar till att vidga elevernas perspektiv, eller ser till att studie- och yrkesvägledarens kompetens används som resurs för lärarna i arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledning i undervisningen.

Enligt skollagen ska eleverna ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.¹⁰

¹⁰ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

Enligt läroplanen ska skolan ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.¹¹ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.¹² I Skolverkets kunskapsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹³ framkommer att en framgångsrik studie- och yrkesvägledning innehåller såväl individuell som generell vägledning samt att den integreras i ordinarie undervisning.

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.¹⁴ Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.¹⁵ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.¹⁶

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.¹⁷

Skolinspektionen rekommenderar att lärarna utvecklar arbetet med att integrera studie- och yrkesvägledningen i undervisningen. Lärarna behöver ge eleverna möjlighet att i undervisningen utveckla en förståelse för hur kunskaper i det aktuella ämnet kan ha betydelse för deras framtida studie- och arbetsliv samt

¹¹ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

¹² Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

¹³ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹⁴ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

¹⁵ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

¹⁶ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

¹⁷ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

belysa vilka olika yrkesgrupper som kan knytas till ämnet. Vidare behöver lärarna i undervisningen i högre grad synliggöra hur olika uppfattningar om kön, social och kulturell bakgrund kan begränsa människors studie- och yrkesval, i syfte att vidga elevernas perspektiv. Lärarna behöver ge eleverna fler möjlighet att i undervisningen få möta en variation av utbildningsvägar, yrken och branscher.

Vidare rekommenderar Skolinspektionen att rektorn utvecklar arbetet med att förmedla till skolans personal att det är skolans uppdrag att vidga elevernas perspektiv och ge dem goda förutsättningar att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Rektorn behöver öka elevernas möjligheter att få en bred bild av olika utbildningar och yrken. I detta arbete behöver rektorn i högre grad verka för att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av föreställningar om kön eller av social eller kulturell bakgrund. Rektorn kan exempelvis utforma konkreta mål för arbetet med att motverka traditionella föreställningar som kan begränsa elevernas val och organisera studie- och yrkesvägledningen så att skolans arbetslivskontakter bidrar till att utmana traditionella föreställningar. Vidare behöver rektorn tydligare förmedla betydelsen av att lärarna integrerar studie- och yrkesvägledningen i sina undervisningsämnen samt ge lärarna och studie- och yrkesvägledaren förutsättningar för detta. Sådana förutsättningar kan handla om att det finns möjligheter för samverkan mellan lärarna och studie- och yrkesvägledaren i form av olika mötesforum och avsatt tid. Rektorn behöver även se till att studie- och yrkesvägledaren används som en resurs för lärarna. Studie- och yrkesvägledaren kan stödja lärarna genom att sprida kunskap, initiera verksamhet, delta i planeringen av undervisningen och genomföra vissa undervisningsinslag tillsammans med lärarna.

För detta utvecklingsområde kan Skolverkets forskningsöversikt *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*¹⁸ och modulen Studie- och yrkesvägledning i undervisningen åk F-9, då särskilt *Del 4. Normkritiska perspektiv på studie- och yrkesvägledning i undervisningen*, vara värdefulla att använda.¹⁹

På Skolinspektionens vägnar,

Beslutet har fattats av Caroline Engskär, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Ulf Pantzare. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Stina Johansson deltagit.

¹⁸ Skolverket (2020). *Att välja för framtiden. Skolans stöd genom vägledning och lärande*.

¹⁹ <https://larportalen.skolverket.se/#/modul/3d-skola-och-arbetsliv/Grundskola/931-studie-yrkesvagledning>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Underlag för bedömning

Skolinspektionen har genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Fränstaskolan under vårterminen 2023. Vid intervjuerna har information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten inhämtats. Intervjuerna genomfördes av utredarna Ulf Pantzare och Marcus Rönnegard.

Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever i årskurserna 8 och 9.
- Tre gruppintervjuer med lärare i årskurserna 7–9.
- En intervju med personal som har specialpedagogisk kompetens samt skolans studie- och yrkesvägledare.
- En intervju med skolans rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt officiell statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från intervjuerna för faktakontroll.

Fakta om granskad verksamhet

Fränstaskolan är en grundskola med årskurserna F–9. Vid skolenheten finns totalt 253 elever, varav 132 i årskurs 7–9. På högstadiet undervisar 19 lärare, varav 13 av dessa har lärarlegitimation. 12 lärare saknar behörighet i ett eller flera undervisningsämnen. Skolans studie- och yrkesvägledare har en behörighetsgivande utbildning och är anställd som detta på 50 procent av en heltidstjänst. Skolenhetens specialpedagog arbetar heltid och har specialpedagogexamen. Skolan har tillgång till specialpedagogisk kompetens motsvarande 470 procent av en heltidstjänst.

Skolans ledning består av en rektor och två biträdande rektorer. En biträdande rektor arbetar främst med elev- och personalfrågor. Den andra biträdande rektorn arbetar främst med tjänstefördelning, schemaläggning och fastighetsfrågor. Lärarna som undervisar i årskurserna 7–9 är organiserade i ett arbetslag. Vid skolan finns en förstelärare samt två heltidsanställda mentorer.

Enligt Skolverkets officiella statistik är andelen elever på skolan med föräldrar som har eftergymnasial utbildning 42 procent. Riksgenomsnitt läsåret 2021/22 är 62 procent. Andelen invånare i kommunen i ålder 16–64 år som har eftergymnasial utbildning är enligt Statistikmyndigheten SCB 19 procent. Genomsnittet i riket är 37 procent.

Skolinspektionen

Elevernas genomsnittliga meritvärde på skolan läsåret 2021/22 var enligt Skolverkets offentliga statistik 211, vilket går att jämföra med riksgenomsnittet på 229. Det genomsnittliga meritvärdet utifrån kön läsåret 2021/22 var 240 för flickor och 218 för pojkar.

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer (26 kap. 20 § skollagen). Nedan redovisas de mål och riktlinjer som är relevanta för den här granskningen.

Stimulera eleverna att utvecklas så långt som möjligt och stärka elevernas tillit till den egna förmågan

Skollagen

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.²⁰

Läroplanen för grundskolan

Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.²¹ Även elever som lätt når de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.²² Undervisningen kan därför aldrig utformas lika för alla.

Av läroplanen framgår vidare att skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende.²³ Utforskande, nyfikenhet och lust att lära ska utgöra en grund för skolans verksamhet.²⁴

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Strävan ska vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna

²⁰ 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen (2010:800).

²¹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22), avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

²² 3 kap. 2 § skollagen.

²³ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

²⁴ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.²⁵

Läraren ska stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan.²⁶ Läraren ska vidare: ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven bland annat utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga samt upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.²⁷

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygsriterierna. Rektorn har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans de behöver. Vidare har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.²⁸

Vidga elevernas perspektiv på framtida studie- och yrkesval

Skollagen

Enligt skollagen ska elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.²⁹

Läroplanen för grundskolan

I läroplanen anges att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.³⁰ Skolans mål är att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden och har kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Alla som arbetar i skolan ska bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av könstillhörighet eller av social eller kulturell bakgrund. Läraren ska bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning. Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, ska informera och vägleda

²⁵ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande.

²⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

²⁷ Ibid.

²⁸ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

²⁹ 2 kap. 29 § skollagen (2010:800).

³⁰ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper.

eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.³¹

Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav/förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt.³² Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.³³ Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor.³⁴

Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen och, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.³⁵

³¹ Lgr22, avsnitt 2.6 Skolan och omvärlden.

³² Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.

³³ Lgr22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag.

³⁴ Lgr22, avsnitt 2.1 Normer och värden.

³⁵ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.